

(1841 – 1889)

***Ыбырай Алтынсарин
ағартушылық қызметі,
өлеңдері.***

Жылдар	Маңызды оқиғалар
1841 жылы 20 қазан	Қостанай облысы Затабол ауданында туған.
1850 жылы	Орынбордағы қазақ балаларына арнап ашылған жеті жылдық орыс-қазақ мектебіне барған.
1857 жылы	«өте жақсы» деген бағамен бітірген.
1859 жылы	Орынбордағы шекаралық комиссияға тілмаш болған.
1859 жылы	Орынбордағы шекаралық комиссияның төрағасы, Шығысты зерттеуші белгілі ғалым, профессор В.В. Григорьевпен жақын танысады.
1860 жылы	Торғай мектебіне мұғалім болып тағайындалады.
1864 жылы	Торғайдағы мектепті ашады.
1876 жылы	Петербург, Қазан қалаларына барады.
1876 жылы	«Қазақ хрестоматиясын» жазуға кіріседі.
1879 жылы	«Қазақ хрестоматиясы» Орынборда басылып шығады.
1879 жылы	Торғай облысы мектептерінің инспекторы қызметіне тағайындалады.
1881 жылы	Орск қаласында тұңғыш мұғалімдер мектебі ашылады.
1879-1883 жылдары	Торғай қаласының төрт уезінде (Торғай, Ырғыз, Троиц, Ақтөбе) мектептер ашылады.
1983 жылы	Торғайда қолөнер мектебі ашылады.
1983 жылы	«Мұсылмандық тұтқасы» оқу құрал жазып шықты.
1887 жылы	Ырғызда тұңғыш қыздар мектебі ашылады.
1987 жылы	Қазақ балалары жататын 25 орындық интернат салдырды.
1889 жылы	Ауыр науқастан 48 жасында қайтыс болады.

Ы. Алтынсарин –оқулық авторы

1. «Қазақ хрестоматиясына енген тақырыптар

А/ Балалар өмірінен алынған әңгімелер.

Бұлар түрлі орыс хрестоматиясынан, көбінесе И.Паульсонның хрестоматиясынан алынды.

Ә/ Әр түрлі жинақтардағы адамдар өмірінен алынған әңгімелер.

Б/ Қазақ ақындарының ең таңдаулы өлең - жырларынан үзінді.

В/ қазақтың мақал –мәтелдері.

1. Білімге шақырған өлеңдері
«Кел, балалар, оқылық!» , «Өнер, білім бар жұрттар»
Табиғат туралы «Өзен», «Жаз».

2. Әлеуметтік теңсіздік:
«Залым төреге», «Әй, жігіттер», «Азған елдің
хандары», «Азған елдің хандары», «Азған елдің
билері», «Азған елдің билері»

3. Орыс жазушыларының аудармалары:
И.Б.Паульсонның «Книга для чтения и практических
упражнений в русском языке», К.Д.Ушинский
«Родное слово», Л.Н. Толстой, Крылов.

4. Қазақ ауыз әдебиеті «Лұқман хакім», «Жиренше
шешен», Таза бұлақ», «Қар батыр», «Тазша бала»,
«Алтын айдар», «Қобыланды батыр»

Ы.Алтынсаринге қатысты сөздерді талдау

**1. «Ыбырай Алтынсарин –қазақ арасынан шыққан тұңғыш кемеңгер адам еді, ол өзінің қараңғы, көшпелі халқының ішіне еуропалық мәдениеттің жарық сәулесін таратты»
«Оренбургский листок» газетінен**

2. «Қазақ халқы қарапайым, өнері жоқ халық, бірақ біз қарапайымдылықтың өзінен де көп жақсылық табамыз»

Ы.Алтынсарин.

3. «Халық мектептері үшін ең керектісі –оқытушы. Тамаша педагогика құралдары да, ең жақсы үкімет бұйрықтары да, инспектор бақылауы да оқытушыға тең келе алмайды.»

Ы.Алтынсарин

4. Қазақтарға-осы дарынды, ақыл-есі мол халыққа кешікпей рухани және қоғамдық даму жолына түсетін дұрыс бағыт беру қалай дегенмен де қажет болып отыр»

Ы.Алтынсариннің (губернаторға жолдаған баяндамасынан)

Ыбырай өлеңдеріне байланысты кестелер толтыру

Ыбырай сөзі	Қандай қасиеттерді айқындайды?
Араз бол кедей болсаң ұрлықпенен Телмірме еш адамға мұндықпенен	
Оқысаңыз балалар, Шамнан шырақ жағылар Тілегенің алдыңнан, Іздемей-ақ табылар.	
Өнер-білім бар жұрттар, Тастан сарай салғызды. Айшылық алыс жерлерден, Жылдам хабар алғызды.	
Ақылсыз жанды досым деп, Басыңды қосып, сыр айтпа. Күндердің күні болғанда, Ол жаман айғақ болар басыңа.	
Кім сендерді, балалар, сүйетұғын, Қуанышыңа қуанып, қайғыңа күйетұғын. Түн ұйқысын төрт бөліп,кірпік қақпай, Шешен байғұс дамылсыз жүре-тұғын.	